

Azərbaycanı əbədi müstəqilliyə aparan tarix

Ulu öndər Heydər Əliyev 3 sentyabr 1991-ci ildə Naxçıvan Muxtar Ali Məclisinin sədri seçilib

Zamanın axarında baş verən əlamətdar hadisələr tarixin salnaməsində yazıldığı kimi, o günlərin şahidi olanların xatirəsində də əbədiləşir, yaddaşlarda yaşayır. Hər kəs özünəməxsus əlamətləri ilə fərqlənir. Amma elə insanlar var ki, onların nəsil şəcərəsi bir dövlətin, bir xalqın, millətin taleyində həmişəlik yaşam haqqı qazanır. Türk dünyasının öndərlərindən olan, dünya azərbaycanlılarının ümummilli lideri Heydər Əliyev kimi.

Tarixdə izi qalan, əməli əbədi yaşayan öndərlərin həyatları həmişə təlatümlü, kəşməkəşli olub. Taleyinə xalqına bələdçilik etmək qisməti yazılmış liderlərin həyatları təkcə özlərinə məxsus olmayıb. Tanrı onlara minlərin, milyonların istək və arzularını gerçəkləşdirmək kimi çətin, məsuliyyətli vəzifəni də etibar edir. Azərbaycanın ən ağır günlərində belə xalqın, Vətənin taleyini düşünən ulu öndər Heydər Əliyev belə həyat yolu keçən müdriklərdəndir.

Ulu Öndərin müstəqilliyini yenidən əldə etmiş Azərbaycan xalqına bələdçiliyinin ilk addımları olan bir tarixi məqama körpü salmaq. "İttifaq əhəmiyyətli, fərdi pensiyaçı, 1976-1982-ci illərdə Sov.İKP.MK Siyasi Bürosu üzvlüyünə namizəd, sonra isə Siyasi Büronun üzvü, 1969-1982-ci illərdə Azərbaycan KP MK-nın birinci katibi, 1982-1987-ci illərdə SSRİ Nazirlər Soveti sədrinin birinci müavini işləmiş, görkəmli partiya və dövlət xadimi, iki dəfə Sosialist Əməyi Qəhrəmanı, ən nəhayət, Heydər Əliyevin siyasi fəaliyyətinin Naxçıvan dövrünü xatırlayaq.

Kremlin xəyanətkar idarəetmə üsulunun qurbanı olan, 1990-cı il iyulun 20-də Azərbaycana gələn, iyulun 22-də isə doğma Vətənə Naxçıvana gedən fərdi pensiyaçı Heydər Əliyev bəlkə də hansı çətinliklərlə üzləşəcəyini bilmirdi. Sovetlər Birliyində Azərbaycanı ittifaq miqyasında tanıdan, Qırımızi Bayraqlar diyarına çevirən ulu öndər Heydər Əliyevin Bakıda cəmi bir gün qalmasının səbəbi də bəllidir. O dövrdəki səbatsız iqtidar xalqın Ümummilli Liderinə olan ehtiramından qorxaraq onun qurub-yaratdığı Bakıda qalmasını "məqsəduyğun hesab etmədi."

Narazılıqların yaranmaması üçün doğulduğu Naxçıvana üz tutan Ulu Öndəri həmyerliləri xilaskar, ümid yeri kimi qarşıladılar. O zaman İttifaq miqyaslı "İzvestiya", "Komsomolskaya pravda", "Arqumenti i fakti" qəzetlərinin yazdıqlarının əksinə olaraq Naxçıvanda Ulu Öndəri 30 min deyil, 80 mindən artıq həmyerlisi qarşıladı. Naxçıvanın mərkəzi meydanında keçirilən görüşdə Azərbaycan xalqının birliyi, suverenliyi və azadlığı uğrunda mübarizəyə hazır olduğunu söyləyən, fərdi pensiyaçı Heydər Əliyevə taleyini etibar edən həmyerliləri onun siyasi fəaliyyəti üçün də şans yaratdılar.

Muxtar respublikanın gəncləri ilə görüşündə "Hələlik Naxçıvan-dayam, əgər bütün naxçıvanlılar mənim burada yaşamağımı arzu edərsə, buna etiraz etməm. Mənim başlıca arzum Azərbaycanı siyasi və iqtisadi cəhətdən müstəqil, demokratik respublika kimi görməkdir" söyləyən ulu öndər Heydər Əliyev muxtar respublikanın bir neçə seçki dairəsindən Azərbaycan SSR və Naxçıvan MSSR Ali Sovetlərinə deputatlığa namizəd irəli sürüldü. Bir namizəd kimi seçiciləri qarşısında platformasını açıqlayaraq "Xalqımız çox çətin dövr keçirir. Azərbaycan böhran içərisindədir... Çünki iqtisadiyyatdan və siyasətdən əlavə qəsbkarlıq niyyətində olan düşmən qüvvələr də bizə mənəvi zərbələr vururlar" söyləyən ulu öndər Heydər Əliyev Dağlıq Qarabağ probleminin, Ermənistanın torpaqlarımıza təcavüzünün yaratdığı çətinliklərdən xilas yolunu da bildirdi: "Bunun üçün Azərbaycan tam müstəqil, azad, demokratik respublika olmalıdır." Deputat kimi ona göstərilən etimadı doğruldan, muxtar respublika Ali Sovetinin bir sessiyasında bütün Azərbaycanın müstəqilliyi naminə tarixi qərarların qəbulunda müdrik siyasətçi kimi iştirak edən Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə Naxçıvan MSSR adından "sovet, sosialist" sözləri çıxarıldı, Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin dövlət atributları - üçrəngli bayrağımız, gerbimiz, himnimiz bərpa olundu.

Amma Ulu Öndərə olan ümumxalq məhəbbəti, etimadı və inamı onun deputat seçilməsi ilə məhdudlaşmadı. Ermənistanın təcavüzünə məruz qalan Azərbaycanın ayrılmaz tərkib hissəsi olan Naxçıvanı qorumaq, blokadadan, düşdüyü ağır vəziyyətdən çıxarmaq üçün qətiyyətli liderə ehtiyac var idi. 3 sentyabr 1991-ci ildə xalq bu istəyini gerçəkləşdirdi. Həmin gün Naxçıvan MR Ali Məclisinin fəvqəladə sessiyasının gündəliyinə salınmış təşkilati məsələnin nəticəsini intizarla gözləyən yüzlərlə naxçıvanlı iclasın gedişini səbirsizliklə izləyirdilər.

Ulu Öndərin namizədliyini irəli sürənlər bildirdilər ki, bizə müdriqliyi, nüfuzu, yüksək təşkilatçılıq qabiliyyəti ilə xalqı birləşdirən, bacarıqlı, səriştəli lider lazımdır. Belə bir lider Azərbaycan xalqının yaxşı tanıdığı, sevdiyi, tək ölkəmizdə deyil, bütün dünyada böyük nüfuzə malik olan Heydər Əliyev oğlu Əliyev idi.

Sessiya müddətində dörd dəfə çıxış edərək ona etimad göstərnlərə minnətdarlığını bildiren Ulu Öndər təkidlə xahiş etdi ki, onun namizədliyini səsə qoymasınlar. "Ona görə ki, mən hələ keçən il Moskvadan Azərbaycana gələrkən jurnalistlərə verdiyim müsahibələrdə və görüşlərdə, bu ilin əvvəlində Azərbaycan Ali Sovetinin sessiyasında çıxış edərkən və nəhayət, son sessiyada bildirmişdim ki, mən Azərbaycana hakimiyyətə qayıtmaq üçün gəlməmişəm. Mən ancaq Azərbaycanın bu ağır günündə, çətin vaxtında xalqıma kömək etmək, xidmət etmək üçün gəlmişəm" söyləyən müdrik siyasətçi Heydər

Əliyev Azərbaycan xalqının hər bir tapşırığını yerinə yetirməyə hazır olduğunu da etiraf etdi.

"Mənim razılığım olmadan, mən bunu qətiyyətlə deyirəm və bunu hamı bilməlidir, mən Naxçıvan MR Ali Məclisinə sədr seçildim. Sədr seçildəndən sonra da mən sədrlik etməkdən imtina etdim... Çox böyük əziyyət, mənəvi əziyyət içərisindəydim ki, mənim razılığım olmadan mənə sədr seçdilər. Ancaq bu zamanın, bu dəqiqələrin, bu saatin hökmünü nəzərə almaya bilməzdim" söyləyən Ulu Öndər Azərbaycanın, Naxçıvanın belə vəziyyətində, çətin günündə üzünə düşən vəzifəsinin icrasından geri çəkilməyəcəyini "Ancaq eyni zamanda mən öz taleyimi xalqa tapşırıram və xalqın iradəsinə yəqin ki, indi bu müddətdə, bu çətin dövrdə yerinə yetirməliyəm" sözləri ilə bildirdi.

Prezident İlham Əliyev o dövrdə baş verən hadisələri bu sözləri ilə xarakterizə edir: "O vaxt Azərbaycanda hakimiyyətdə olan AXC-Müsavat cütliyü xalqın inamını tamamilə itirmişdi. Onların antimilli siyasəti xalqda böyük hiddət doğururdu. Bacarıqsızlıq, qeyri-peşəkarlıq nəticəsində ölkə demək olar ki, idarəolunmaz vəziyyətə düşmüşdü. Ölkəmizi kaos, anarxiya bürümüşdü, qeyri-qanuni silahlı birləşmələr küçələrdə əli silahlı gəzirdilər, insanları incidirdilər. O illərdə ölkəmizi kütləvi rüşvətxorluq bürümüşdü. Torpaqlarımızın işğal altına düşməsi, iqtisadi böhran, sənaye böhranı, hərbi böhran demək olar ki, ölkəmizin gələcək müstəqil həyatına böyük təhlükə yaradırdı. Belə olan halda əlbəttə ki, xalq öz ümidini Heydər Əliyevə bağlamışdı."

Xalqın etimadını Azərbaycanın müstəqilliyi naminə gördüyü işlərə doğruldan Ulu Öndər Naxçıvan MR Ali Məclisinin Sədri kimi bu gün daha geniş miqyasda həyata keçirilən islahatların, ordu quruculuğunun, bazar iqtisadiyyatına keçidin bünövrəsini qoydu.

Ulu Öndərin Naxçıvandakı ən böyük xidmətlərindən biri mahiyyət etibarilə fərqlənən, insanlarda milli təfəkkür və məfkurəni yaradan, diaspor fəaliyyətinin təməlini qoyan 31 dekabr- Dünya Azərbaycan türklərinin milli həmrəylik və birliyi günü barədə qərarın qəbulu

oldu. Onun qətiyyəti sayəsində 150 ildən artıq bir müddətdə "sərhədlərimizi qoruyan" SSRİ-nin 41-ci sərhəd dəstəsinin və 75 saylı mexanikləşdirilmiş moto-atıcı diviziyasının hərbi kontingenti muxtar respublikanın ərazisindən çıxarıldı. Azərbaycanda "qızıl ordu" hissələrinin qaldığı bir vaxtda Naxçıvanda belə bir cəsarətli addımın atılması, rus ordusuna məxsus silah-sursatın, əmlakın, mülki texnikanın yeni yaradılan Milli Orduya və Azərbaycanın I Sərhəd Dəstəsinə təhvil verilməsi yalnız düşünülmüş, ağıllı siyasətin nəticəsində mümkün ola bilərdi. Məhz o illərdə yaradılan Naxçıvanın İnkişafı və Müdafiəsi Fonduna yığılan vəsait Milli Ordunun möhkəmlənməsinə sərf olundu.

Naxçıvanda olarkən bütün Azərbaycan üçün gördüyü işlərdən biri də respublikanın sərhədlərinin, Naxçıvanın ermənilər tərəfindən işğalının qarşısının alınmasına yönəldilmiş Qars müqaviləsinin təzələnməsi idi. Blokada qalan naxçıvanlıların çətin vəziyyətdən çıxması üçün qonşu İran və Türkiyə ilə əməkdaşlıq gücləndi. Böyük şəxsiyyət olan Heydər Əliyevin nüfuzu bu sahədə də özünü doğrultdu. Naxçıvana hər iki qonşu dövlətdən ərzaq, sənaye malları, ən başlıcası isə enerji verildi. Türkiyə ilə qonşu dövlətlər arasında əlaqələrin möhkəmləndirilməsi üçün "Ümid" körpüsü salındı. Paytaxt Bakı ilə yeganə nəqliyyat yolunun intensiv fəaliyyəti üçün geniş imkanlar yarandı. Ən başlıcası isə Azərbaycanın ictimai-siyasi həyatında xüsusi rolə malik, ölkənin gələcəyini böyük ümidlər vəd edən Yeni Azərbaycan Partiyasının təsis konfransı keçirildi.

"Naxçıvanda zərərli işləyən kolxoz və sovxozların ləğv edilməsi və onların əsasında şəxsi təsərrüfatların yaradılması", "Rəntəbelli işləyən kolxoz və sovxozların ictimai mal-qarasının özəlləşdirilməsi" haqqında qərarlar qəbul etməklə fermer təsərrüfatları, sahibkarlıq üçün geniş imkanlar yarandı. Ən başlıcası isə Azərbaycanın ictimai-siyasi həyatında xüsusi rolə malik, ölkənin gələcəyini böyük ümidlər vəd edən Yeni Azərbaycan Partiyasının təsis konfransı keçirildi.

O illərdə iqtidarda olan xəyanətqar qüvvələr nəinki Naxçıvana kömək etmir, bu qədim odlar di-

yarını işğala məruz qoymaq üçün Naxçıvanın muxtariyyətinin ləğvi ilə bağlı zərərli fikirlər sələndirir, Azərbaycandan tamamilə ayırmaq niyyətlərini gizlətmirdilər. Azərbaycana uçuruma aparan, Naxçıvanda dövlət çevrilişinə cəhd edən AXC-Müsavat iqtidarındaki "bəylər" in "unitar dövlətdə muxtariyyət ola bilməz" kimi səhv ideyalarına "Mən həyatımdan keçərəm, Naxçıvanı Azərbaycandan ayırmaram" sözləri ilə tutarlı cavab verən Ulu Öndər SSRİ-nin ilk və sonuncu prezidenti M.Qorbaçovun "ittifaq müqaviləsi" oyununun pərdəarxası məqsədini anlayaraq muxtar respublikada bununla bağlı səsvərməni keçirilməsinə razılıq vermədi.

"Bir gün Litvadan gələn müxbirlərdən birinci onu soruşdum ki, nə üçün bura gəlibsiniz. Deyir, gəldik, bir gün Bakıda olduq, sonra Naxçıvana gəldik. Deyirəm nə üçün bura gəlmisiniz, mənə nə istəyirsiniz, nə olub ki? Cavab verir ki, bilirsiniz, indi Azərbaycan da ən böyük dəyişikliklər Naxçıvanda gedir. Biz bunu eşitmişik, ona görə də Naxçıvana gəlmişik." Ümummilli Liderin bu sözləri onunla görüşmək üçün muxtar respublikaya gələn çoxsaylı qonaqlarla, jurnalistlərlə söhbətlərindən bir nümunə, epizoddur.

Bu gün Azərbaycanın müstəqilliyini əbədiləşdirən ölkəmizi qüdrətli diyara çevirən islahatlar Naxçıvandan başlamışdı. Sonrakı illərdə "Dövlət müstəqilliyini möhkəmləndirmək, suveren dövlət yaratmaq və inkişaf etdirmək, ərzi bütövlüyünü, təmin etmək, ölkəmizi müharibə şəraitindən çıxarmaq, respublikanın vətəndaşlarının rifahını yaxşılaşdırmaq, onların yaşaması üçün lazımı şərait yaratmaq- bu vəzifələr mənim Prezident fəaliyyətimdə əsas istiqamətlər olacaqdır və mən bunların həyata keçirilməsinə çalışacağam" söyləyən, 1992-ci ildə Naxçıvanda, 1994-1995-ci illərdə Bakıda xarici qüvvələrin təhriki ilə törədilən dövlət çevrilişinə cəhdlərin qarşısını müdrik siyasətçi və xalqa həmrəyliyi ilə alan ulu öndər Heydər Əliyev çətin anlarda belə müstəqilliyimizi qorudu.

"Ondan sonra Naxçıvanda işləyərək müstəqilliyə gedən yolu açdı. Naxçıvanın Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin bayrağını dövlət bayrağı elan etmişdir və atılmış digər addımlar ona xalqın məhəbbətini daha da artırırmışdır. Bununla bərabər, o vaxt Azərbaycanda hakimiyyətdə olan AXC-Müsavat cütliyü xalqın inamını tamamilə itirmişdi. Onların antimilli siyasəti xalqda böyük hiddət doğururdu. Bacarıqsızlıq, qeyri-peşəkarlıq nəticəsində ölkə demək olar ki, idarəolunmaz vəziyyətə düşmüşdü. Ölkəmizi kaos, anarxiya bürümüşdü, qeyri-qanuni silahlı birləşmələr küçələrdə əli silahlı gəzirdilər, insanları incidirdilər. O illərdə ölkəmizi kütləvi rüşvətxorluq bürümüşdü. Torpaqlarımızın işğal altına düşməsi, iqtisadi böhran, sənaye böhranı, hərbi böhran demək olar ki, ölkəmizin gələcək müstəqil həyatına böyük təhlükə yaradırdı. Belə olan halda əlbəttə ki, xalq öz ümidini Heydər Əliyevə bağlamışdı. Ona görə Yeni Azərbaycan Partiyasının yaradılması tarixi zərurət idi. Partiya yaradıldıktan sonra bütün cəmiyyətimizdə böyük dəstəyə malik oldu" söyləyən, ölkə vətəndaşlarının, xarici qonaqların heyran qaldıqları Azərbaycan həqiqətlərinin müəllifi Heydər Əliyevin siyasətini davam etdirən Prezident İlham Əliyev Ulu Öndərin Azərbaycan xalqına bəxş etdiyi ən böyük şəxsiyyətdir.

Xuraman İsmayilqızı, "iki sahil"